

Konferencia privítala iniciatívu maďarskej delegácie, aby sa budúce stretnutie (roku 1966) uskutočnilo v Maďarsku. Podobne akceptovala tiež predbežný návrh juhoslovanskej delegácie, aby stretnutie roku 1967 bolo v Juhoslávii. Ďalej sa konštatuje, že sa treba usilovať o čo najširšiu účasť na stretnutiach: na budúce stretnutie majú byť pozvané redakcie filozofických časopisov zo všetkých (aj ázijských) socialistických krajín a z tých krajín, kde osobitné filozofické časopisy nevychádzajú, majú byť pozvaní i zástupcovia tých teoretických časopisov, ktoré uverejňujú aj filozofickú problematiku. Podobne majú byť pozvaní aj predstavitelia marxistických filozofických časopisov zo západných krajín. Pozvanie sa má rozšíriť aj na existujúce sociologické časopisy. Pre budúce stretnutie odporučila konferencia iba jednu tému — *Sociálne štruktúry a postavenie človeka v súčasnej spoločnosti*.

Stretnutie, prirodzene, zohralo veľmi pozitívnu úlohu aj svojou neoficiálnou náplňou. Umožnilo lepšie sa navzájom poznať, nadviazať osobné priateľské kontakty medzi jednotlivými účastníkmi a rozvíjať ďalšiu spoluprácu aj na základe takýchto osobných kontaktov. Ukazuje sa, že je naozaj načase vyvinúť intenzívnejšie úsilie o prekonanie vzájomnej izolovanosti, o prenikavejšiu a sústavnejšiu spoluprácu. Môže to byť len na osoh rozvoju marxistickej filozofie v každej jednotlivej krajine.

Július Strínka

SEMINÁR O FILOZOFICKÝCH PROBLÉMOCH TECHNIKY

Vo Veľkých Karloviciach sa 4. až 7. mája 1965 pod záštitou Ústavu marxizmu-leninizmu konal pre vysoké školy celoštátny seminár *O filozofických problémoch techniky*. Zúčastnili sa na ňom pracovníci katedrií filozofie, katedrií marxizmu-leninizmu na vysokých školách a pedagogických inštitútoch, aj ďalší záujemci. Na seminári odznali úvodné referáty a koreferáty: Kráľ — o integrácii humanitného a prírodovedeckého myslenia, Hermacha — o modernom človeku a chápaní vývoja v prírodných vedách ako hlbokého humanistického procesu a Tlustého — o niektorých aspektoch odčudzenia.

Kráľ v referáte konštatoval, že v súčasnosti dominujú technické a prírodné vedy, kým spoločenské vedy sú v zavesení. Podmienené je to vedeckotechnickou revolúciou a samotným stavom spoločenských vied. V technike vývoj ide od deterministických strojov k učiacim sa strojom a cestou miniaturizácie. Vznikajú možnosti experimentu tam, kde experiment donedávna nebol možný, uplatňuje sa nová deľba práce. V oblasti chémie rastie snaha nahradiť ťažbu chemickou produkciou. Rastie úloha vedy. Uskutočňuje sa matematizácia vied, i spoločenských, čo často neberieme do úvahy. Na základe technizácie dochádza k zmenám v spoločenskej štruktúre, vznikajú predpoklady pre skracovanie pracovnej doby dennej i v celom živote človeka. Nová situácia v spoločnosti, podmienená technizáciou, kladie na politickú prácu zvýšené požiadavky, vyžaduje hlboké znalosti toho odboru, v ktorom sa uskutočňuje. Ďalším charakteristickým procesom vedecko-technickej revolúcie je tvorba nekonvenčných spojov a predovšetkým konštrukcia i využívanie počítačových a riadiacich strojov, ktoré sa nezastavia ani pri inteligencii ľudstva, ani pri umení. Na druhej strane v spoločenských vedách je horšia situácia; vytvorená je hlbokou neznalosťou spoločenskej skutočnosti. Mnohí pracovníci v spoločenských vedách často ešte idú cestou exploatácie citátov, prevláda u nich riešenie luxusných problémov, často aj neexistujúcich. Za takejto situácie vo filozofii prejavujú sa dve tendencie — antropologická a scientistická. Zdrojom antropologizmu je vzdalovanie

matematizovaných vied od filozofie, snaha za filozofie urobiť propagačný nástroj, približovanie sa filozofie viac umeniu než prírodným a technickým vedám, prudká a mimoriadne zložitá zmena spoločenskej skutočnosti. Antropologický smer má určitý význam najmä v oblasti filozofie človeka. Scientizmus vyúsťuje do snahy vo filozofii metódy iných vied, snaží sa vyvodiť závery pre filozofiu zo všeobecného procesu matematizácie vo vedách, vytvoriť bohatosť informácií a taký jazyk filozofov, ktorý by neumožňoval špekuláciu. Podľa Krála nebezpečenstvo nehrozí z jednej alebo druhej tendencie, ale skôr z naivného realizmu.

Hermach poukázal na potrebu vysvetliť, aký je vlastne dnešný človek. Človek s vákuom v oblasti autority, človek, ktorý sa vrhol do dvoch svetových vojen, ktorý žije v neustálej spŕške nových podnetov, podmienok a nárokov. V tejto zložitej situácii moderného a rýchleho sveta veľmi často stáva sa rutinérom a je vystavený tlaku naivného realizmu. Za takýchto podmienok mal by sa predovšetkým vymedziť pojem „skutočnosť“, v ktorom je veľa naivného i vymysleného. Filozofia by mala radikálne revidovať názory na bytie, prax aj vedomie. O rozpore medzi bytím a vedomím sa nedá hovoriť — ide o celkom iné veličiny, ktoré nemožno spájať do dialektického protirečenia. Chápanie praxe treba zbaviť naivných predstáv. Vedomie nemožno chápať len ako odraz, ale aj ako zdroj. Za dôležitú úlohu treba považovať správne vymedzenie pojmu pravdy, ktorý nemožno interpretovať len ako zrodu, ale aj ako variačnosť a problémovosť.

Thustý sa zameriaval na pripomienky k Sochorovej interpretácii otázok odcudzenia v knihe *Sedemkrát o smyslu filosofie*. V oblasti ekonomického odcudzenia nezdieľa názor, že delba práce zanikne a že sa stane abstraktne všeobecnou. Tvrdí, že nie každá delba práce zotročuje človeka. Rovnako peniaze samy osebe nie sú zlom, a preto treba uvážiť, či tovarový fetišizmus je zdrojom odcudzenia. V oblasti odcudzenia práce vzniká otázka, ktorá práca je odcudzená. V oblasti organizovania výroby a práce ide skôr o likvidáciu odcudzenia než o odcudzenie samotné. Je pravda, že vývoj ide od vzťahov bezprostredných ku sprostredkovaným, ak spenie k bezprostrednosti by znamenalo postupovať k dobám dávno minulým. Z tohto hľadiska vzniká otázka, či ľudstvo sa skôr neodcudzuje minulosti. Snahou hľadať odcudzenie v uspokojovaní ľudských potrieb vzniklo veľa nejasného a hmlistého. Podobná situácia vzniká, ak pojem odcudzenia sa zahaľuje pojmom šťastia, ako keby dnešný človek bol menej šťastným ako minulý. Pri skúmaní odcudzenia sa používajú v literatúre dve metódy. Metóda filozofie dejín, spočívajúca v porovnávaní jednotlivých štádií dejinného vývoja, a empirická metóda, opierajúca sa o výskum ľudí a prácu v teréne. Je za empirickú metódu.

Hlavným ťažiskom seminára bola diskusia.

Zameriavala sa na procesy vo filozofii, vyúsťujúce na jednej strane do scientizmu a na strane druhej do antropologizmu, ako aj na problematiku odcudzenia. Niet sporu, že scientizmus, antropologizmus a odcudzenie sú pojmy, ktoré možno a treba spájať s filozofickými otázkami techniky. Scientistické a antropologické tendencie sú okrem iného vyvolané mohutným spoločenským pokrokom, prevratnými zmenami vo vedách i v metódach vied, technizáciou i zvýrazňovaním vied, matematizáciou jednotlivých vedných disciplín. Proces odcudzovania možno tiež radí medzi javy značne podmienené rozvojom technických prostriedkov, presunom časti tvorivej práce človeka na stroj, vznikajúcim problémom kontroly nad vecami vyrobenými spoločnosťou a pod. Treba si však uvedomiť, že tieto problémy nie sú centrálnymi alebo základnými problémami v rámci filozofických otázok techniky. A tak možno povedať, že diskusia, i keď bola zaujímavá a veľmi podnetná, predsa sa nezameriavala na najhlavnejšie otázky a spoločenské aspekty

vývoja techniky. V závere diskusie sa táto skutočnosť odrazila v tvrdení, že filozofickým problémom techniky sa venovala malá pozornosť. Treba súhlasiť s názorom o vytvorení záujmovej skupiny ľudí, ktorí by sa systematicky zaoberali celou oblasťou otázok súvisiacich s filozofickou problematikou techniky, a tak cieľavedome budovali marxistickú teóriu techniky. Uspokojenie z hľadiska názoru i cieľa seminára možno vysloviť iba nad referátom s. Kráľa, ktorý sa snažil vychádzať zo základných problémov, vyplývajúcich z rozvoja techniky v živote spoločnosti. Žiada sa k tejto tematike opäť a opäť vracať, a tak hľadať odpovede na mnohé aktuálne otázky.

Jaromír Klaučo, Emil Duda